

تاریخ: ۲۰۲۴/۰۵/۰۴

بخش: تجارت داخلی و خارجی

نویسنده: سیدعظیم حسینی

معلومات پیرامون روابط تجاری با جمهوری اسلامی پاکستان

در قاموس کبیر افغانستان

قسمت اول

از لحاظ تاریخی بخشی از روابط تجاری افغانستان با پاکستان بر می‌گردد با روابط تجاری افغانستان با انگلستان. هنگامیکه انگلستان بخشهای از خاک افغانستان را که حالا تقریباً نیمی ی از خاک پاکستان را تشکیل میدهد تحت تسلط خویش درآورده و افغانستان را از داشتن راه بحری محروم و به کشور محاط به خشکه مبدل ساخت و خود در همسایه گی افغانستان قرار گرفت، به شکل ناگزیری تبادل اموال بین افغانستان و هند برتانوی صورت میگرفت که در بخش تاریخچه روابط تجاری افغانستان با هند بصورت مفصل توضیحات ارائه گردیده است. لازم به تذکر است که افغانستان قبل از تقسیم هدفمند نیم قاره هند توسط انگلیسی ها بنابر محدود شدن تجارت در سرحدات به مشکلاتی مواجه بود اما مال التجاره افغانی علیرغم بعضی محدودیت ها و موانع به هند و سایر کشور ها ولو به صورت غیر مستقیم و به پیمانۀ کم صادر میشد. نظر به شواهد تاریخی تجارت با هند برتانوی طوریکه ذکر شد تجارت صرف در سرحدات افغانستان صورت میگرفت و تجارت خارجی افغانستان در سرحدات در دست تاجران هندی، یهودی و انگلیسی بود. پس از استقلال نیم قاره هند بر اساس پالیسی های دشمنانه انگلیسی ها با افغانستان، که هند برتانوی را به دو کشور هند و پاکستان تقسیم نمودند، پاکستان بالای سرزمین های اشغالی افغانستان توسط انگلیسی ها به عنوان یک کشور جدید در نقشه جهان پا به عرصه ی وجود گذاشت و با داشتن حدود ۲۲۴۰ کیلومتر از شرق و جنوب با افغانستان به عنوان همسایه قرار داده شد، بنابراین تجارت افغانستان به طور مستقیم با پاکستان آغاز گردید. روابط سیاسی افغانستان با پاکستان متکی بر اعلامیه مؤرخ اول حوت ۱۳۲۶ (۱۹۴۷) و با تشکیل نمایندگی های سیاسی در کشورهای متقابل به سطح سفیر آغاز شد. روابط تجاری اجباری و ناگزیری به شکل کجدار و مریز بین هر دو کشور دوام یافت و در درآزمون زمان قراردادش تا اینکه دولت پاکستان در ماه اگست (۱۹۶۱) امر بسته شدن قونسلخانه ها و وکالت تجاری های افغانستان را در پیشاور و کویت به عنوان مداخله کارمندان آن در امور داخلی پاکستان صادر نمود، در جواب حکومت افغانستان توسط یادداشت مورخ ۳۰ ماه اگست پاکستان را به قطع مناسبات سیاسی تهدید کرد و چون آن دولت بر تصمیم خود پافشاری نمود، افغانستان در ۳ سپتمبر (همان سال) سرحد را مسدود ساخته به دنبال آن مناسبات سیاسی اش را با پاکستان قطع کرد. حکومت محمد داود خان با این اقدام مهمترین وسیله ارتباط را با جهان خارج با حق عبور اموال و افراد از خاک پاکستان و دسترسی

بدریاهای آزاد که در معاهدات دوجانبه عرف و رواج و مقاوله های بین المللی مسجل شده بود داوطلبانه از دست داد و مشکلات بی نهایت بزرگ را برای خود و عامه مردم، بازرگانان و کشورها و موسسات کمک دهنده به افغانستان فراهم کرد بدون آن که در مقابل هیچگونه منفعتی از آن بدست آورده باشد. درک علت اصلی این اقدام شگفت انگیز، کار دشوار است زیرا دلایلی که بر مبنای نا ممکن بودن تجارت و ترانزیت در شرایط مسدود بودن قونسلخانه و وکالت تجاری ذکر شد، بنیاد استوار نداشت و اگر هم این ادعا درست می بود، منفعت افغانستان در آن بود که می گذاشت پاکستان راه عبور اموال را مسدود سازد و نکوهش بین المللی به آن متوجه گردد. یگانه علت که بتواند تصور کرد این است که اولیای امور گمان می کردند متحدین پاکستان و در مرحله نخست امریکا نمی توانند مقاطعه افغانستان را با جهان غرب تحمل نمایند و پاکستان را وادار می سازد تا راه را دوباره مطابق شرایط افغانستان باز کند و باین صورت زمامداران افغانستان در نزد افکار عامه به پیروزی رایگان و دست کم ارزان نایل می شوند، اما غافل از آنکه نه کشور های غربی و اسلامی به آن اندازه که ایشان حدس می زدند با افغانستان علاقمند بودند و نه پاکستان تا به آن حد خود را به پیروزی از نظر ایشان مجبور می شمرد. * فرهنگ، میر محمد صدیق - افغانستان در پنج قرن اخیر صفحه ۶۹۰ بعد از خصومت پاکستان و انسداد تجارت ترانزیتی افغانستان مشکلات اسعاری کشور بیشتر گردید و بازار سیاه وسیعتر شد. طبعاً این بحران اقتصادی، بر اوضاع اجتماعی کشور نقش خود را بجا می گذاشت افغانستان در مسیر تاریخ ج ۲ ص دولت پاکستان از همان شروع ایجاد تا امروز اکثراً از سیاست تزویر و ایجاد موانع در مقابل افغانستان استفاده نموده است که هم برای همسایه خویش (افغانستان) مشکل آفرینی نموده و هم خود را به چالشهای مواجه ساخته است، گرچه راه های دیگری هم برای رفع مشکلات و سوء تفاهات وجود دارد و آن عبارت از همکاری ها و همگرایی اقتصادی است که میتوان با تامین چنین همکاری ها مشکلات را تقلیل بخشید و شرایط همکاری های همه جانبه را بوجود آورد تا مردمان هر دو کشور بتوانند در شرایط صلح از داشتن چنین همکاری ها مستفید گردند. به هر حال به این سؤال، تاریخ پاسخ خواهد داد گرچه چنین حوادث و عدم تفاهم ها چندین مرتبه دیگر در حواشی ثقلت ماجرای باجور نیز رخ داده است. همچنانیکه تاریخ روابط سیاسی میان افغانستان و پاکستان از بدو ایجاد و تشکیل پاکستان در سال ۱۹۴۷ مملو از فراز و نشیب های متعدد و پیر تنش بوده، بد بختانه در سایه آن، روابط تجاری هم به همان منوال رقم خورده است. با برقراری مناسبات سیاسی و دیپلماتیک میان افغانستان و پاکستان در ماه فبروری سال ۱۹۴۸، موافقتنامه ها، پروتوکولها و تفاهمنامه های ذیل بین دو کشور به امضاء رسیده است :

- در جون سال ۱۹۵۷ پروتوکول همکاری در عرصه خدمات هوایی با امضاء رسید که رئیس هیأت افغانی عبدالحی عزیز رئیس امور پلانگذاری و مشاور وزارت امور خارجه و ریاست هئیت پاکستانی را شیخ محمد باقی مدیر عمومی هوانوردی به عهده داشت.
- در ماه می سال ۱۹۵۸ نخستین پروتوکول ترانزیت میان افغانستان و پاکستان عقد گردید که از جانب افغانی غلام محمد شیرزاد وزیر تجارت وقت و از جانب پاکستان امجد علی خان وزیر مالیه پاکستان آنرا با امضاء رسانید.
- در ماه مارچ سال ۱۹۶۴ پروتوکول ترانزیت بار دیگر تجدید و پروتوکول متذکره توسط محمد سرور عمر معین وزارت تجارت وقت افغانستان و وحید الزمان وزیر تجارت پاکستان به امضاء رسید .
- در ماه جون سال ۱۹۶۴ پروتوکول عواید گمرکات هوایی میان آریانا افغان هوایی شرکت و PIA به امضاء رسید.

- موافقت نامه ترانزیتی بین افغانستان و پاکستان بتاريخ ۱۱ حوت ۱۳۴۳ مطابق ۲ مارچ ۱۹۶۵ در شهر کابل بین محمد سرور عمر وزیر تجارت افغانستان و وحیدالزمان وزیر تجارت پاکستان به امضاء رسید .
- در ماه جون سال ۱۹۶۵ پروتوکول توريد روغن نباتی توسط غلام سرور ناشر رئیس شرکت سپین زر و گلجان رئیس (بیورگی اندستری آف پاکستان) به امضاء رسید.
- در سال ۱۹۶۶ پروتوکول تمديد واحداث خط ریل چمن و سپین بولدک توسط عبدالوهاب حیدر معین وزارت پلان و معین الدین کمشنر خط ریل پاکستان امضاء گردید.
- در ماه اگست سال ۱۹۶۶ پروتوکول توريد ۲۰ هزار تن مواد نفتی از پاکستان در کابل به امضاء رسید.
- در سال ۱۹۷۷ تحویلدهی مقدار ۲۰ هزار تن کود کیمیای از افغانستان به پاکستان امضاء گردید.
- در سال ۱۹۹۲ مبلغ ۲۰ ملیون کلدان از جانب میا محمد نواز شریف صدراعظم پاکستان با اولین حکومت مجاهدین مساعدت گردید که چک مبلغ متذکره را نواز شریف صدراعظم پاکستان به صبغت الله مجددی رئیس اداره مؤقت تسلیم نمود.
- در همین دور موافقتنامه تمديد پایپ لاین گاز و خط ریل میان افغانستان ، پاکستان و ترکمنستان عقد گردید . در ماه اکتوبر سال ۱۹۹۲ موافقتنامه های ذیل توسط پروفیسور برهان الدین ربانی و میا محمد نواز شریف صدراعظم پاکستان عقد گردید :
- در تامین صلح دوامدار ایفا نمودن نقش پاکستان .
- صدور همه ساله مقدار ۵۰ هزار تن گندم تحت عنوان مساعدت به افغانستان.
- همکاری در مورد ادویه جات ، کود کیمیای و وسایل زراعتی با افغانستان.
- مساعدت با افغانستان در مورد دستگاه مخابراتی لته بند.
- همکاری ترمیم عراده جات و سایر بخش های ترانسپورتنی با افغانستان
- وعده همکاری توريد ادویه جات به شفاخانه ها و کلنیک های افغانستان، البته باید گفت که این توافقات که همه جنبه سیاسی داشته، اکثراً جنبه تطبیقی نداشته است. ۱۱
- بعد از توافقات بن و تشکیل اداره مؤقت در افغانستان ، پاکستان در کنفرانس توکیو مبلغ حاوی ۱۰۰ ملیون دالر امریکائی را با افغانستان وعده همکاری نمود. در سال ۲۰۰۴ طی یک سفر کوتاه میر ظفر الله جمالی صدراعظم پاکستان خاطر نشان ساخت تا افغانستان طرز مصارف مبلغ متذکره را با جانب پاکستان ارائه نماید. در حال حاضر مبادله اموال تجارتنی میان افغانستان و پاکستان بخصوص صادرات طور کجدار و مریز جریان دارد. طی سالهای گذشته توافقتنامه های ذیل بین هر دو کشور عقد گردیده است .

شماره	عنوان سند حقوقی	امضاء کننده	تاریخ	لسان
۱	موافقتنامه بین دولت انتقالی اسلامی افغانستان، جمهور ترکمنستان و جمهوری اسلامی پاکستان در مورد پروژه تمدید پایپ لاین گاز و تیل خام	حامد کرزی رئیس جمهور افغانستان	می ۲۰۰۲	دری انگلیسی

هر دو کشور با هم همسایه (اجباری) دارای فرهنگ و عنعنات مشترک بوده که حد اقل لازم بود، بنابراین وجوه مشترک در جوار همدیگر بدون وقوع تنش ها و تشنجات قابل ذکر در کنار یکدیگر با نظر داشت اصل زیست باهمی و حفظ روابط متقابل زنده گی و کار نمایند. البته مردمان هر دو کشور بنابر روابط عنعنوی، کلتوری و مذهبی مشترک سلسله رفت و آمد ها را تا کنون حفظ نموده و علائق دیرینه اسلاف خویش را روح تازه می بخشند با وجود اینکه اراضی کوهستانی و صعب العبور امتداد سرحد مشترک را تشکیل داده است ولی به هیچ صورت مانع آن نمی گردد تا روابط میان مردمانیکه دارای کلتور و فرهنگ مشترک می باشند تحت تأثیر قرار گیرد. ۱۰

پاکستان همواره حتی مناسبات تجاری خویش را با افغانستان از دیدگاه های استخباراتی میبیند درحالیکه روابط خویش را با افغانستان باید از دید همکاری های اقتصادی و تأمین مناسبات دوستانه که بر واقعیتها استوار باشد تنظیم نماید.

اما پاکستان با وجود چنین روابط ناهمگون و مضمضکننده، هنوز در تلاش آنست تا نقش کلیدی را در عرصه تجارت در افغانستان ایفا نموده و دست حریفان دیگر را کوتاه سازد درحالیکه با این نوع اعمال خویش در واقع بازنده این میدان است. از آنجائیکه موافقت نامه ترانزیتی سال ۱۹۶۵ جوابگوی نیازمندی های روز نبود قرار شد تا در موافقتنامه ترانزیتی بین افغانستان و پاکستان تجدید نظر گردد. پس از تهیه و تسوید موافقتنامه و چند دور مذاکرات بین طرفین در نهایت، موافقتنامه تجارت ترانزیتی افغانستان- پاکستان اپتا (APTTA) که نویسنده این سطور نیز در آن سهم برجسته داشت، بین دو کشور در جولای ۲۰۱۰ به امضاء رسید. طی بیش از نیم قرن روابط بین افغانستان و پاکستان، برغم موجودیت موافقتنامه های دوجانبه تجاری و ترانزیتی میان هر دو کشور، ایجاد موانع و مزاحمت ها به طور مستمر ادامه دارد و جانب پاکستان با ایجاد مشکلات عمدی روابط تجاری-ترانزیتی رخدشده دار ساخته و ضررهای اقتصادی و تجاری جبران ناپذیری را به افغانستان وارد نموده می نماید. باقی دارد